Jaina Vividha Sahitya Shastra Mala No 13

KUMMA PUTTA CHARIA

OF

JINAMANIKYA

EDITED WITH SANSKRIT EQUIVALENTS

By

Pandit Hargovind Das sheth, Nyay-Vyakarantirth,

Lecturer in sanskrit-Prakrit, Calcutta University.

CALCUTTA

A. D. 1919.

मुद्रक—

श्रीलाल जैन 'काव्यतीर्थ'

जैनसिद्धान्तप्रकाशक (पवित्र) प्रेस

८ महेंद्रबोस लेन, श्यामबाजार,

कलकत्ता।

प्रकाशक—

वी० जी० जोशी,

मैनेजर-जैन विविध साहित्य शास्त्रमाला,

बनारस सिटी (यू० पी०)

जैन-विविध-साहित्य-शास्त्रमाला (१२)

श्रीमज्जिनमाणिक्यविनिर्मितं

कुम्मापुत्त-चरिअं ।

गूर्जरदेशान्तर्गतराजधन्यपुरवास्तव्येन श्रेष्ठित्रिकमचन्द्र-
तनूजेन कलिकाताविश्वविद्यालये संस्कृत-प्राकृता-
ध्यापक-परीक्षकेण न्याय-व्याकरणतीर्थपदवीकेन
पण्डित-हरगोविन्ददासेन संशोधितं
संस्कृतच्छायया विभूषितं च ।

कलिकाता ।

वीर संवत् २४४५] [विक्रमसंवत् १९७५

प्रस्तावना ।

अयं दान–शील–तपो–भावरूपेषु चतुर्षु धर्मप्रकारेषु भावधर्म-प्राधान्यव्यावर्णनपरः कूर्मापुत्रचरितनामा लघीयान् कथाग्रन्थः श्रीहेमविमलसूरिशिष्येण श्रीजिनमाणिक्याख्येन विदुषा विनिर्मित इति ग्रन्थस्यास्यान्त्यगाथया विज्ञायते। श्रीहेमविमलसूरयश्च तपागच्छपट्टावल्यादौ विक्रमीयषोडशशताब्द्यां लब्धसत्ताकतया प्रसिद्धाः। अत एतद्ग्रन्थप्रणयनसमयोऽपि स एवानुमीयते ।

ग्रन्थस्यास्य निम्नलिखितान्यादर्शपुस्तकानि जैनाचार्यश्रीविजयधीरसूरिभिः कृपया प्रेषितानि,

क संज्ञकं प्राचीनं, शुद्धं, पत्राणि ६

ख ,, अर्वाचीनं, शुद्धप्रायं, ,, ११

ग ,, ,, नात्यशुद्धं ,, ९ अपूर्णम्

घ ,, अशुद्धं पत्राणि २१ अन्ते च "संवत् १८८९ ना पोसवदि १० लि। पं। लषमीचंदः" इत्युल्लेखसमन्वितम् ।

एवं पुस्तकचतुष्टयसाहाय्येन संशोधिते कृतसंस्कृतच्छायानुवादेऽस्मिन् ग्रन्थे 'दुर्निवारा मानुष्यसहभुवो भ्रान्तयः" इति याः काश्चन स्खलना भवेयुः, ताः कृपया विद्वज्जनः क्षमतामिति प्रार्थ्यते ।

हरगोविन्दः ।

सिरिकुम्मापुत्तचरिअं ।

नमिऊण वद्धमाणं असुरिंदसुरिंदपणयपयकमलं ।
कुम्मापुत्तचरित्तं वुच्छामि अहं समासेणं ॥ १ ॥
रायगिहे वरनयरे नयरेहापत्तसयलपुरिसवरे ।
गुणसिलए गुणनिलए समोसढो वद्धमाणजिणो ॥ २ ॥
देवेहिं समवसरणं विहिअं बहुपावकम्मओसरणं ।
मणिकणयरययसारप्पाकारपहापरिप्फुरिअं ॥ ३ ॥
तत्थ निविट्ठो वीरो कणयसरीरो समुद्दगंभीरो ।
दाणाइचउप्पयारं कहेइ धम्मं परमरम्मं ॥ ४ ॥
दाणतवसीलभावणभेएहिं चउव्विहो हवइ धम्मो ।
सव्वेसु तेसु भावो महप्पभावो मुणेयव्वो ॥ ५ ॥

नत्वा वर्धमानमसुरेन्द्रसुरेन्द्रप्रणतपदकमलम् ।
कूर्मापुत्रचरित्रं वक्ष्याम्यहं समासेन ॥ १ ॥
राजगृहे वरनगरे नयरेखाप्राप्तसकलपुरुषवरे ।
गुणशिलके गुणनिलये समवसृतो वर्धमानजिनः ॥ २ ॥
देवैः समवसरणं विहितं बहुपापकर्मापसरणम् ।
मणिकनकरजतसारप्राकारप्रभापरिस्फुरितम् ॥ ३ ॥
तत्र निविष्टो वीरः कनकशरीरः समुद्रगम्भीरः ।
दानादिचतुष्प्रकारं कथयति धर्मं परमरम्यम् ॥ ४ ॥
दानतपःशीलभावनाभेदैश्चतुर्विधो भवति धर्मः ।
सर्वेषु तेषु भावो महाप्रभावो ज्ञातव्यः ॥ ५ ॥

भावो भवुदहितरणी भावो सग्गापवग्गपुरसरणी ।
भविआणं मणचिंतिअअचिंतचिंतामणी भावो ॥ ६ ॥
भावेण कुम्मपुत्तो अवगयतत्तो अगहिअचारित्तो ।
गिहवासेवि वसंतो संपत्तो केवलं नाणं ॥ ७ ॥

इत्थंतरे इंदभूई नामं अणगारे भगवओ महावीरस्स जिट्ठे अंतेवासी गोअमगुत्ते समचउरंससरीरे वज्जरिसहनारायसंघयणे कणगपुलगनिघसपम्हगोरे उग्गतवे दित्ततवे महातवे घोरतवे घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी उच्छूढसरीरे संखित्तविउलतेउल्लेस्से चउदसपुव्वी चउणाणोवगए पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे छट्ठंछट्ठेणं अप्पाणं भावेमाणे उट्ठाए उट्ठेइ। उट्ठित्ता भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ। करित्ता वंदइ नमंसइ। वंदित्ता नमंसि-

---

भावो भवोदधितरणी भावः स्वर्गापवर्गपुरसरणिः ।
भविकानां मनश्चिन्तिताचिन्त्यचिन्तामणिर्भावः ॥ ६ ॥
भावेन कूर्मापुत्रोऽवगततत्त्वोऽगृहीतचारित्रः ।
गृहवासेऽपि वसन् संप्राप्तः केवलं ज्ञानम् ॥ ७ ॥

अत्रान्तरे इन्द्रभूतिर्नामाऽनगारो भगवतो महावीरस्य ज्येष्ठोऽन्तेवासी गोतमगोत्रः समचतुरस्रशरीरो वज्रर्षभनाराचसंहननः कनकपुलकनिकषपद्मगौर उग्रतपा दीप्ततपा महातपा घोरतपा घोरतपस्वी घोरब्रह्मचर्यवासी उत्क्षिप्तशरीरः संक्षिप्तविपुलतेजोलेश्यश्चतुर्दशपूर्वी चतुर्ज्ञानोपगतः पञ्चभिरनगारशतैः सार्धं संपरिवृतः षष्ठषष्ठेनात्मानं भावयन्नुत्थयोत्तिष्ठति। उत्थाय भगवन्तं महावीरं त्रिरादक्षिणप्रदक्षिणं करोति। कृत्वा वन्दते नमस्यति। वन्दित्वा नमस्यित्वैवमवदत्—"भगवन्! को

---

१ "कनकस्य सुवर्णस्य यः पुलको—लवस्तस्य यो निकषः = कषपट्टे रेखालक्षणः, तथा, पम्हत्ति पद्मगर्भस्तद्वद् गौरो यः स तथा" इति विपाकश्रुतस्थ प्रथमाध्ययनटीकायाम्। २ "उच्छूढं = उज्झितं शरीरं येन, तत्प्रतिकर्मत्यागात्"इति विपाकश्रुतटीकायाम्; छूढं = क्षिप्तम्; (हैमप्राकृतव्याकरणे २।१२७ सूत्रं द्रष्टव्यम्।

चा एवं वयासी;—"भयवं! को नाम कुम्मापुत्तो? कहं वा तेण गिहवासे वसंतेण भावणं भावंतेणं अणंतं अणुत्तरं निव्वाघायं निरावरणं कसिणं पडिपुन्नं केवलवरनाणदंसणं समुप्पाडिअं? । तए णं समणे भगवं महावीरे जोयणगामिणीए सुधासमाणीए वाणीए वागरेइ;—

गोयम! जं मे पुच्छसि कुम्मापुत्तस्स चरिअमच्छरिअं।
एगग्गमणो होउं समग्गमवि तं निसामेह ॥ ८ ॥

तथाहि;—

जंबुद्दीवे दीवे भारहखित्तस्स मज्झयारम्मि।
दुग्गमपुराभिहाणं जगप्पहाणं पुरं अत्थि ॥ ९ ॥
तत्थ य दोणनरिंदो पयावलच्छीइ निज्जिअदिणिंदो।
निच्चं अरिअणवज्जं पालइ निक्कंटयं रज्जं ॥ १० ॥
तस्स नरिंदस्स दुमा नामेणं पट्टराणिआ अत्थि।
संकरदेवस्स उमा रमा जहा वासुदेवस्स ॥ ११ ॥

नाम कूर्मापुत्रः? कथं वा तेन गृहवासे वसता भावनां भावयताऽनन्तमनुत्तरं निर्व्याघातं निरावरणं कृत्स्नं परिपूर्णं केवलवरज्ञानदर्शनं समुत्पादितम्? । ततः श्रमणो भगवान् महावीरो योजनगामिन्या सुधासमानया वाण्या व्याकरोति;—

गौतम! यद् मां पृच्छसि कूर्मापुत्रस्य चरितमाश्चर्यम्।
एकाग्रमना भूत्वा समग्रमपि तद् निशमय ॥ ८ ॥
जम्बूद्वीपे द्वीपे भारतक्षेत्रस्य मध्ये।
दुर्गमपुराभिधानं जगत्प्रधानं पुरमस्ति ॥ ९ ॥
तत्र च द्रोणनरेन्द्रः प्रतापलक्ष्म्या निर्जितदिनेन्द्रः।
नित्यमरिजनवर्जं पालयति निष्कण्टकं राज्यम् ॥ १० ॥
तस्य नरेन्द्रस्य द्रुमा नाम्ना पट्टराज्ञ्यस्ति।
शंकरदेवस्योमा रमा यथा वासुदेवस्य ॥ ११ ॥

दुल्लभनामकुमारो सुकुमारो रम्मरूवजिअमारो ।
तेसिं सुओत्थि गुणमणिभंडारो बहुजणाधारो ॥ १२ ॥
सो कुमरो निअजुव्वणरायमएणं परे बहुकुमारे ।
कंदुकमिव गयणतले उच्छालिंतो सदा रमइ ॥ १३ ॥
अन्नदिणे तस्स पुरस्सुज्जाणे दुग्गिलाभिहाणम्मि ।
सुगुरु सुलोयणनामा समोसढो केवली एगो ॥ १४ ॥
तत्थुज्जाणे जक्खिणि भद्दमुही नाम निवसए निच्चं ।
बहुसालरुक्खवडदुमअहठिअभवणम्मि कयवासा ॥ १५ ॥
केवलकमलाकलियं संसयहरणं सुलोअणं सुगुरुं ।
पणमिअ भत्तिभरेणं पुच्छइ सा जक्खिणी एवं ॥ १६ ॥
भयवं ! पुव्वभवे हं माणवई नाम माणवी आसि ।
पाणपिया परिभुग्गा सुवेलवेलंधरसुरस्स ॥ १७ ॥

दुर्लभनामकुमारः सुकुमारो रम्यरूपजितमारः ।
तयोः सुतोऽस्ति गुणमणिभाण्डागारो बहुजनाधारः ॥ १२ ॥
स कुमारो निजयौवनराजमदेन परान् बहुकुमारान् ।
कन्दुकमिव गगनतले उच्छालयन् सदा रमते ॥ १३ ॥
अन्यदिने तस्य पुरस्योद्याने दुर्गिलाभिधाने ।
सुगुरुः सुलोचननामा समवसृतः केवल्येकः ॥ १४ ॥
तत्रोद्याने यक्षी भद्रमुखी नाम निवसति नित्यम् ।
बहुशालवृक्षवटद्रुमाधःस्थितभवने कृतवासा ॥ १५ ॥
केवलकमलाकलितं संशयहरणं सुलोचनं सुगुरुम् ।
प्रणम्य भक्तिभरेण पृच्छति सा यक्ष्येवम् ॥ १६ ॥
भगवन् ! पूर्वभवेऽहं मानवती नाम मानव्यासम् ।
प्राणप्रिया परिभोग्या सुवेलवेलन्धरसुरस्य ॥ ॥ १७ ॥

---

१ गद्य पुरे ।

आउखए इत्थ वणे भद्दमुही नाम जक्खिणी जाया ।
भत्ता पुण मज्झ कहिं उप्पन्नो नाह ! आइससु ? ॥ १८ ॥

तओ सुलोअणो नाम केवली महुरवाणीए भणइ;—

भद्दे ! निसुणसु नयरे इत्थेव्व दोणनरवइस्स सुओ ।
उप्पन्नो तुज्झ पिओ सुदुल्लहो दुल्लभो नाम ॥ १९ ॥

तं निसुणिअ भद्दमुही भद्दमुही नाम जक्खिणी हिट्ठा ।
माणवईरूवधरा कुमरसमीवम्मि संपत्ता ॥ २० ॥

दट्ठूण तं कुमारं बहुकुमरुच्छालणिक्कतल्लिच्छं ।
सा जंपइ हसिऊणं किमिमेणं रंकरमणेणं ? ॥ २१ ॥

जइ ताव तुज्झ चित्तं विचित्तचित्तम्मि चंचलं होइ ।
ता मज्झं अणुधावसु वयणमिणं सुणिअ सो कुमरो ॥२२॥

आयुःक्षयेऽत्र वने भद्रमुखी नाम यक्षी जाता ।
भर्ता पुनर्मम कुत्रोत्पन्नो नाथ ! आदिश ? ॥ १८ ॥

ततः सुलोचनो नाम केवली मधुरवाण्या भणति;—

भद्रे ! शृणु[१] नगरेऽत्रैव द्रोणनरपतेः सुतः ।
उत्पन्नस्तव प्रियः सुदुर्लभो दुर्लभो नाम ॥ १९ ॥

तं श्रुत्वा[१] भद्रमुखी भद्रमुखी नाम यक्षी हृष्टा ।
मानवतीरूपधरा कुमारसमीपे संप्राप्ता ॥ २० ॥

दृष्ट्वा तं कुमारं बहुकुमारोच्छालनैकतत्परम् ।
सा जल्पति हसित्वा किमनेन रङ्करमणेन ? ॥ २१ ॥

यदि तावत् तव चित्तं विचित्रचित्रे चञ्चलं भवति ।
तदा मामनुधाव वचनमिदं श्रुत्वा स कुमारः ॥ २२ ॥

---

१ अत्र 'निसुणसु' 'निसुणिअ' इत्येतयोः 'निशृणु निश्रुत्य' इत्यविधाय 'शृणु' 'श्रुत्वा' इति च्छायानुवादकारणान्वेषकैर्देशीनाममालाया ४—२७, ६—२४ कारिके द्रष्टव्ये ।

तं कन्नं अणुधावइ तव्वयणकुऊहलाकुलिअचित्तो ।
तप्पुरओ धावंती सावि हु तं निअवणं नेइ ॥ २३ ॥
बहुसालवडस्स अहेपहेण पायालमज्झमाणीओ ।
सो पासइ कणयमयं सुरभवणमईव रमणिज्जं ॥ २४ ॥

तं च केरिसं ?

रयणमयथंभपंतीकंतीभरभरिअभितरपदेसं ।
मणिमयतोरणधोरणितरुणपहाकिरणकब्बुरिअं ॥ २५ ॥
मणिमयथंभअहिट्ठिअपुत्तलिआकेलिखोभिअजणोहं ।
बहुभत्तिचित्तचित्तिअगवक्खसंदोहकयसोहं ॥ २६ ॥
एयमवलोइऊणं सुरभवणं भुवणचित्तचुज्जकरं ।
अइविम्हयमावन्नो कुमरो इअ चिंतिउं लग्गो ॥ २७ ॥

तां कन्यामनुधावति तद्वचनकुतूहलाकुलितचित्तः ।
तत्पुरतो धावन्ती सापि हि तं निजवनं नयति ॥ २३ ॥
बहुशालवटस्याधःपथेन पातालमध्यमानीतः ।
स पश्यति कनकमयं सुरभवनमतीव रमणीयम् ॥ २४ ॥

तच्च कीदृशम् ?

रत्नमयस्तम्भपङ्क्तिकान्तिभरभृताभ्यन्तरप्रदेशम् ।
मणिमयतोरणधोरणितरुणपहाकिरणकर्बुरितम्[1] ॥ २५ ॥
मणिमयस्तम्भाधिष्ठितपुत्रिकाकेलिक्षोभितजनौघम् ।
बहुभक्तिचित्रचित्रितगवाक्षसंदोहकृतशोभम् ॥ २६ ॥
एतदवलोक्य सुरभवनं भुवनचित्ताश्चर्यकरम् ।
अतिविस्मयमापन्नः कुमार इति चिन्तयितुं लग्नः ॥ २७ ॥

---

१ कखघ कच्चुरि—।

किं इंदजालमेअं सुमिणं सुमणम्मि दीसए अहवा ।
अहयं नियनयरीओ इह भवणे केण आणीओ ? ॥ २८ ॥
इय संदेहाकुलिअं कुमरं विनिवेसिऊण पल्लंके ।
विन्नवइ वंतरवहू सामिअ ! वयणं निसामेसु ॥ २९ ॥
अज्ज मए अज्जुंमए ! चिरेण कालेण नाह ! दिट्ठो सि ।
सुरभित्रणे सुरभवणे निअकज्जे आणिओ सि तुमं ॥ ३० ॥
अज्जं चिय मज्झ मणोमणोरहो कप्पपायवो फलिओ ।
जं सुकयसुकयवसओ अज्झ तुमं मज्जमिलिओ सि ॥ ३१ ॥
इअ वयणं सोऊणं वयणं दट्ठूण सुनयणं तीसे ।
पुव्वभवस्स सिणेहो तस्स मणम्मी समुल्लसिओ ॥ ३२ ॥
कत्थवि एसा दिट्ठा पुव्वभवे परिचिआ य एअस्स ।
इय ऊहापोहवसा जाईसरणं समुप्पन्नं ॥ ३३ ॥

किमिन्द्रजालमेतत् स्वप्नः सुमनसि दृश्यतेऽथवा ।
अहं निजनगरीत इह भवने केनानीतः ? ॥ २८ ॥
इति संदेहाकुलितं कुमारं विनिवेश्य पल्यङ्के ।
विज्ञपयति व्यन्तरवधूः स्वामिन् ! वचनं निशमय ॥ २९ ॥
अद्य मया ऋजुमते ! चिरेण कालेन नाथ ! दृष्टोऽसि ।
सुरभिवने सुरभवने निजकार्ये आनीतोऽसि त्वम् ॥ ३० ॥
अद्यैव मम मनोमनोरथः कल्पपादपः फलितः ।
यत् सुकृतसुकृतवशतोऽद्य त्वं मम मिलितोऽसि ॥ ३१ ॥
इति वचनं श्रुत्वा वदनं दृष्ट्वा सुनयनं तस्याः ।
पूर्वभवस्य स्नेहस्तस्य मनसि समुल्लसितः ॥ ३२ ॥
कुत्राप्येषा दृष्टा पूर्वभवे परिचिता चैतस्य ।
इत्यूहापोहवशाज्जातिस्मरणं समुत्पन्नम् ॥ ३३ ॥

---

१ कघ सु॰ण । २ क ए॰ ग इत्थ । ३ कखघ अज्ज म– ।

जाइसरणेण तेणं नाऊणं पुव्वजम्मवुत्तंतो ।
कहिओ कुमरेणं निअपिआइ पुरओ समग्गोवि ॥ ३४ ॥
तत्तो निअसत्तीए असुभाणं पुग्गलाण अवहारं ।
सुभपुग्गलपक्खेवं करिअ सुरी तस्सरीरम्मि ॥ ३५ ॥
पुव्वभवंतरभज्जा लज्जाइ विमुत्तु भुंजए भोगे ।
एवं विसयसुहाइं दुन्निवि विलसंति तत्थ ठिआ ॥ ३६ ॥

चतुर्विधभोगस्वरूपं स्थानाङ्गेऽप्युक्तम्;—

"चेऊहिं ठाणेहिं देवाणं संवासे पन्नत्ते, तं जहा, देवे नाम एगे देवीए सद्धिं संवासमागच्छिज्जा, देवे नामं एगे छवीए सद्धिं संवासमागच्छिज्जा, छवी नामं एगे देवीए सद्धिं संवासमागच्छिज्जा, छवी नामं एगे छवीए सद्धिं संवासमागच्छिज्जा ।"

इओ अ ।

जातिस्मरणेन तेन ज्ञात्वा पूर्वजन्मवृत्तान्तः ।
कथितः कुमारेण निजप्रियायाः पुरतः समग्रोऽपि ॥ ३४ ॥
ततो निजशक्त्याऽशुभानां पुद्गलानामपहारम् ।
शुभपुद्गलप्रक्षेपं कृत्वा सुरी तच्छरीरे ॥ ३५ ॥
पूर्वभवान्तरभार्या लज्जादि विमुच्य भुङ्क्ते भोगान् ।
एवं विषयसुखानि द्वावपि विलसतस्तत्र स्थितौ ॥ ३६ ॥

"चतुर्भिः स्थानैर्देवानां संवासः प्रज्ञप्तः, तद्यथा, देवो नामैको देव्या सार्धं संवासमागच्छति, देवो नामैकश्छव्या सार्धं संवासमागच्छति, छविर्नामैका देव्या सार्धं संवासमागच्छति, छविर्नामैका छव्या सार्धं संवासमागच्छति ।"

इतश्च ।

---

१ गद्य लाजाइ । २ स्थानाङ्गसूत्रपुस्तके "चउव्विहे संवासे पण्णत्ते" इति पाठः (See Rai Dhanpatisinh's edition page 214)। ३ "छविस्त्वि त्वयोगादौदारिकशरीरम्, तद्वती नारी तिरश्ची वा, तद्वान् नरस्तिर्यङ् वा "छविः" इत्युच्यते" इति स्थानाङ्गसूत्रटीकायाम् ।

अह तस्सम्मापियरो पुत्तविओगेण दुक्खिआ निच्चं ।
सव्वत्थवि सोहंति अ लहंति नहि सुद्धिमत्तंपि ॥ ३७ ॥

देवेहिं अवहरिअं नरेहिं पाविज्जए कहं वत्थुं ? ।
जेण नराण सुराणं सत्तीए अंतरं गरुअं ॥ ३८ ॥

अह तेहिं दुक्खिएहिं अम्मापियरेहिं केवली पुट्ठो ।
भयवं ! कहेह अम्हं सो पुत्तो अत्थि कत्थ गओ ? ॥ ३९ ॥

तो केवली पयंपइ सुणेह सवणेहिं सावहाणमणा ।
तुम्हाणं सो पुत्तो अवहरिओ वंतरीए अ ॥ ४० ॥

ते केवलिवयणेणं अईव अच्छरिअविम्हिआ जाया ।
साहंति कहं देवा अपवित्तनरं अवहरंति ? ॥ ४१ ॥

यदुक्तमागमे;—

अथ तस्याम्बापितरौ पुत्रवियोगेन दुःखितौ नित्यम् ।
सर्वत्रापि शोधयतश्च लभेते नहि शुद्धिमात्रमपि ॥ ३७ ॥

देवैरपहृतं नरैः प्राप्यते कथं वस्तु ? ।
येन नराणां सुराणां च शक्तावन्तरं गुरु ॥ ३८ ॥

अथ ताभ्यां दुःखिताभ्यामम्बापितृभ्यां केवली पृष्टः ।
भगवन् ! कथयतावयोः स पुत्रोऽस्ति कुत्र गतः ? ॥ ३९ ॥

ततः केवली प्रजल्पति शृणुतं श्रवणैः सावधानमनसौ ।
युवयोः स पुत्रोऽपहृतो व्यन्तर्या च ॥ ४० ॥

तौ केवलिवचनेनातीवाश्चर्यविस्मितौ जातौ ।
कथयतः कथं देवा अपवित्रनरमपहरन्ति ? ॥ ४१ ॥

"चत्तारि पंच जोअणसयाइं गंधो अ मणुयलोगस्स ।
उड्ढं वच्चइ जेणं न हु देवा तेण आयंति ॥
पंचसु जिणकल्लाणेसु चेव महरिसितवाणुभावाओ ।
जम्मंतरनेहेण य आगच्छंति सुरा इहयं ॥"

तो केवलिणा कहिअं तीसे जम्मंतरसिणेहाइ ।
ते बिंति तओ सामिअ ! अइबलिओ कम्मपरिणामो ॥४२॥
भयवं ! कयावि होही अम्हाणं कुमारसंगमो कहवि ।
तेणुत्तं होही पुण जयेह वयमागमिस्सामो ॥ ४३ ॥
इअ संबंधं सुणिउं संविग्गा कुमरमायपिअरो अ ।
लहुपुत्तं ठविअ रज्जे तयंतिए चरणमावन्ना ॥ ४४ ॥
दुक्करतवचरणपरा परायणा दोसवज्जिआहारे ।
निस्संगंगचित्ता तिगुत्तिगुत्ता य विहरंति ॥ ४५ ॥

"चत्वारि पञ्च योजनशतानि गन्धश्च मनुजलोकस्य ।
ऊर्ध्वं व्रजति येन न खलु देवास्तेनायन्ति ॥
पञ्चसु जिनकल्याणेष्वेवं महर्षितपोऽनुभावात् ।
जन्मान्तरस्नेहेन चागच्छन्ति सुरा इह ॥"

ततः केवलिना कथितं तस्या जन्मान्तरस्नेहादि ।
तौ ब्रूतस्ततः स्वामिन् ! अतिबलिकः कर्मपरिणामः ॥ ४२ ॥
भगवन् ! कदापि भविष्यत्यावयोः कुमारसंगमः कथमपि ? ।
तेनोक्तं भविष्यति पुनर्यदेह वयमागमिष्यामः ॥ ४३ ॥
इति सम्बन्धं श्रुत्वा संविग्नौ कुमारमातृपितरौ च ।
लघुपुत्रं स्थापयित्वा राज्ये तदन्तिके चरणमापन्नौ ॥ ४४ ॥
दुष्करतपश्चरणपरौ परायणौ दोषवर्जिताहारे ।
निस्सङ्गरङ्गचित्तौ त्रिगुप्तिगुप्तौ च विहरतः ॥ ४५ ॥

---

१ दृश्येतां बृहत्संग्रहण्यां श्रीश्रीचन्द्रसूरिविरचितायां गाथे १९०–१८८ ।

अन्नदिणे गामाणुगामं विहरंतओ अ सो नाणी ।
तत्थेव दुग्गिलवणे समोसढो तेहिं संजुत्तो ॥ ४६ ॥
अह जक्खिणी अवहिणा कुमरस्साउं विआणिउं थोवं ।
तं केवलिणं पुच्छइ कयंजली भत्तिसंजुत्ता ॥ ४७ ॥
भयवं ! जीवियमप्पं कहमवि तीरिज्जए भिवड्ढेउं ? ।
ता कहइ केवली सो केवलकलिअत्थवित्थारो ॥ ४८ ॥
तित्थयरा य गणधरा चक्कधरा सबलवासुदेवा य ।
अइबलिणोवि न सक्का काउं आउस्स संधाणं ॥ ४९ ॥

यदुक्तम्;—

"नो विद्या न च भेषजं न च पिता नो बान्धवा नो सुता
नाभीष्टा कुलदेवता न जननी स्नेहानुबन्धान्विता ।
नार्थो न स्वजनो न वा परिजनः शारीरिक नो बलं
नो शक्ताः सततं सुरासुरवराः संधातुमायुः क्षमाः ॥"

इअ केवलिवयणाइं सुणिउं अमरी विसण्णचित्ता सा ।
निअभवणं संपत्ता पणट्ठसव्वस्ससत्थव्व ॥ ५० ॥

अन्यदिने ग्रामानुग्रामं विहरंश्च स ज्ञानी ।
तत्रैव दुर्गिलवने समवसृतस्ताभ्यां संयुक्तः ॥ ४६ ॥
अथ यक्ष्यवधिना कुमारस्यायुर्विज्ञाय स्तोकम् ।
तं केवलिनं पृच्छति कृताञ्जलिर्भक्तिसंयुक्ता ॥ ४७ ॥
भगवन् ! जीवितमल्पं कथमपि शक्यतेऽभिवर्धितुम् ? ।
ततः कथयति केवली स केवलकलितार्थविस्तारः ॥ ४८ ॥
तीर्थंकराश्च गणधराश्चक्रधराः सबलवासुदेवाश्च ।
अतिबलिनोऽपि न शक्ताः कर्तुमायुषः संधानम् ॥ ४९ ॥
इति केवलिवचनानि श्रुत्वाऽमरी विषण्णचित्ता सा ।
निजभवनं संप्राप्ता प्रनष्टसर्वस्वसार्थेव ॥ ५० ॥

दिट्ठा सा कुमरेणं पुट्ठा य सुकोमलेहिं वयणेहिं ।
सामिणि ! मणे विसण्णा अज्ज तुमं हेउणा केणं ? ॥ ५१ ॥
किं केणवि दूहविआ किं वा केणवि न मन्निआ आणा ? ।
किंवा मह अवराहेण कुप्पसन्ना तुमं जाया ? ॥ ५२ ॥
सा किंचिवि अकहंती मणे वहंती महाविसायभरं ।
निव्वंधे पुण पुट्ठा वुत्तंतं साहए सयलं ॥ ५३ ॥
सामिय ! मए अवहिणा तुह जीविअमप्पमेव नाऊणं ।
आउसरूवं केवलिपासे पुट्ठं च कहिअं च ॥ ५४ ॥
एएण कारणेणं नाह ! अहं दुक्खसल्लिअसरीरा ।
विहिविलसिअम्मि वंके कहं सहिस्सामि तुह विरहं ? ॥५५॥
कुमरो जंपइ जक्खिणि ! खेअं मा कुणसु हिअअमज्झम्मि ।
जलविंदुचंचले जीविअम्मि को मन्नइ थिरत्तं ? ॥ ५६ ॥

दृष्टा सा कुमारेण पृष्टा च सुकोमलैर्वचनैः ।
स्वामिनि ! मनसि विषण्णाऽद्य त्वं हेतुना केन ? ॥ ५१ ॥
किं केनापि दुःखिता किं वा केनापि न मताऽऽज्ञा ? ।
किं वा ममापराधेन कुप्रसन्ना त्वं जाता ? ॥ ५२ ॥
सा किञ्चिदप्यकथयन्तो मनसि वहन्ती महाविषादभरम् ।
निर्बन्धात् पुनः पृष्टा वृत्तान्तं कथयति सकलम् ॥ ५३ ॥
स्वामिन् ! मयाऽवधिना तव जीवितमल्पमेव ज्ञात्वा ।
आयुःस्वरूपं केवलिपार्श्वे पृष्टं च कथितं च ॥ ५४ ॥
एतेन कारणेन नाथ ! अहं दुःखशल्यितशरीरा ।
विधिविलसिते वक्रे कथं सहिष्ये तव विरहम् ? ॥ ५५ ॥
कुमारो जल्पति यक्षि ! खेदं मा कुरु हृदयमध्ये ।
जलबिन्दुचञ्चले जीविते को मन्यते स्थिरत्वम् ? ॥ ५६ ॥

जइ मज्झुवरि सिणेहं धरेसि ता केवलिस्स पासम्मि ।
पाणपिए मं मुंचसु करेमि जेणप्पणो कज्जं ॥५७ ॥
तो तीइ ससत्तीए केवलिपासम्मि पाविओ कुमरो ।
अभिवंदिअ केवलिणं जहारिहट्ठाणमासीणो ॥ ५८ ॥
पुत्तस्स सिणेहेणं चिरेण अवलोइऊण तं कुमरं ।
अहिरोइउं पवत्ता तत्थ ठिआ मायतायमुणी ॥ ५९ ॥
कुमरोवि अयाणंतो केवलिणा समहिअं समाइट्ठो ।
वंदसु कुमार ! मायातायमुणी इह समासीणा ॥ ६० ॥
सो पुच्छइ केवलिणं पहु ! कहमेसिं वयग्गहो जाओ ।
तेणवि पुत्तविओगाकारणं तस्स वज्जरिअं ॥ ६१ ॥
इअ सुणिअ सो कुमारो मोरो जह जलधरं पलोएउं ।
जह व चकोरो चंदं जह चक्को चंडभाणुं व ॥ ६२ ॥

यदि ममोपरि स्नेहं धरसि तदा केवलिनः पार्श्वे ।
प्राणप्रिये ! मां मुञ्च करोमि येनात्मनः कार्यम् ॥ ५७ ॥
ततस्तया स्वशक्त्या केवलिपार्श्वे प्रापितः कुमारः ।
अभिवन्द्य केवलिनं यथार्हस्थानमासीनः ॥ ५८ ॥
पुत्रस्य स्नेहेन चिरेणावलोक्य तं कुमारम् ।
अभिरोदितुं प्रवृत्तौ तत्र स्थितौ मातृतातमुनी ॥ ५९ ॥
कुमारोऽप्यजानन् केवलिना समधिकं समादिष्टः ।
वन्दस्व कुमार ! मातृतातमुनी इह समासीनौ ॥ ६० ॥
स पृच्छति केवलिनं प्रभो ! कथमनयोर्व्रतग्रहो जातः ? ।
तेनापि पुत्रवियोगादि कारणं तस्मै कथितम् ॥ ६१ ॥
इति श्रुत्वा स कुमारो मोरो यथा जलधरं प्रलोक्य ।
यथा वा चकोरश्चन्द्रं यथा चक्रश्चण्डभानुं वा ॥ ६२ ॥

जइ वच्छो निअसुरभिं सुरभिं सुरभिं जहेव कलकंठो ।
संजाओ संतुट्ठो हरिसवसुल्लसिअरोमंचो ॥ ६३ ॥
निअमायतायमुणीण कंठम्मि विलग्गिऊण रोयंतो ।
एयाइ जक्खिणीए निवारिओ महुरवयणेहिं ॥ ६४ ॥
निअवत्थअंचलेणं कुमारनयणाणि अंसुभरियाणि ।
सा जक्खिणी विलूहइ अहो महामोहदुल्ललिअं ॥ ६५ ॥
निअमायतायदंसणसमुल्लसंतप्पमोअभरभरिअं ।
केवलनाणिसगासे अमरी विणिवेसए कुमरं ॥ ६६ ॥
अह केवलीवि सव्वेसिं तेसिमुवगारकारणं कुणइ ।
धम्मस्स देसणं समए अमयरससारणीसरिसं ॥ ६७ ॥
जो भविओ मणुअभवं लहिउं धम्मप्पमायमायरइ ।
सो लद्धुं चिंतामणिरयणं रयणायरे गमइ ॥ ६८ ॥

यथा वत्सो निजसुरभिं सुरभिं सुरभिं यथैव कलकण्ठः ।
संजातः संतुष्टो हर्षवशोल्लसितरोमाञ्चः ॥ ६३ ॥
निजमातृतातमुन्योः कण्ठे विलग्य रुदन् ।
एतया यक्ष्या निवारितो मधुरवचनैः ॥ ६४ ॥
निजवस्त्राञ्चलेन कुमारनयनान्यश्रुभृतानि ।
सा यक्षी विमार्ष्टि अहो महामोहदुर्ललितम् ॥ ६५ ॥
निजमातृतातदर्शनसमुल्लसत्प्रमोदभरभृतम् ।
केवलज्ञानिसकाशेऽमरी विनिवेशयति कुमारम् ॥ ६६ ॥
अथ केवल्यपि सर्वेषां तेषामुपकारकारणं करोति ।
धर्मस्य देशनां समयेऽमृतरससारणीसदृशीम् ॥ ६७ ॥
यो भविको मनुजभवं लब्ध्वा धर्मप्रमादमाचरति ।
स लब्ध्वा चिन्तामणिरत्नं रत्नाकरे गमयति ॥ ६८ ॥

तथाहि—

एगम्मि नयरपवरे अत्थि कलाकुसलवाणिओ कोवि ।
रयणपरिक्खागंथं गुरूण पासम्मि अब्भसइ ॥ ६९ ॥
सोगंधिअकक्केअणमरगयगोमेअइंदनीलाण ।
जलकंतसूरकंतयमसारगब्भंकफलिहाणं ॥ ७० ॥
इच्चाइअरयणाणं लक्खणगुणवण्णनामगुत्ताइं ।
सव्वाणि सो विआणइ विअक्खणो मणिपरिक्खाए ॥ ७१ ॥
अह अन्नया विचिंतइ सो वणिओ किमवरेहिं रयणेहिं ।
चिंतामणी मणीणं सिरोमणी चिंतिअत्थकरो ॥ ७२ ॥
तत्तो सो तस्स कए खणेइ खाणीउणेगठाणेसु ।
तहवि न पत्तो स मणी विविहेहि उवायकरणेहिं ॥ ७३ ॥
केणवि भणिअं वच्चसु वहणे चडिऊण रयणदीवम्मि ।
तत्थत्थि आसपूरी देवी तुह वंछिअं दाही ॥ ७४ ॥

एकस्मिन्नगरप्रवरेऽस्ति कलाकुशलवाणिजः कोऽपि ।
रत्नपरीक्षाग्रन्थं गुरूणां पार्श्वेऽभ्यस्यति ॥ ६९ ॥
सौगन्धिककर्केतनमरकतगोमेदेन्द्रनीलानाम् ।
जलकान्तसूरकान्तयमसारगर्भाङ्कस्फटिकानाम् ॥ ७० ॥
इत्यादिकरत्नानां लक्षणगुणवर्णनामगोत्राणि ।
सर्वाणि स विजानाति विचक्षणो मणिपरीक्षायाम् ॥ ७१ ॥
अथान्यदा विचिन्तयति स वणिक् किमपरै रत्नैः ।
चिन्तामणिर्मणीनां शिरोमणिश्चिन्तितार्थकरः ॥ ७२ ॥
ततः स तस्य कृते खनति खानीरनेकस्थानेषु ।
तथापि न प्राप्तः स मणिर्विविधैरुपायकरणैः ॥ ७३ ॥
केनापि भणितं व्रज वहने आरुह्य रत्नद्वीपे ।
तत्रास्त्याशापूरी देवी तव वाञ्छितं दास्यति ॥ ७४ ॥

सो तत्थ रयणदीवे संपत्तो इक्कवीसखवणेहिं ।
आराहइ तं देविं संतुट्ठा सा इमं भणइ ॥ ७५ ॥
भो भद्द ! केण कज्जेण अज्ज आराहिआ तए अहयं ।
सो भणइ देवि ! चिंतामणीकए उज्जमो एसो ॥ ७६ ॥
देवी भणेइ भो भो ! नत्थि तुहं कम्ममेव सम्मकरं ।
जेणप्पंति सुरावि अ धणाणि कम्माणुसारेण ॥ ७७ ॥
स भणइ जइ मह कम्मं हवेइ तो तुज्झ कीस सेवामि ? ।
तं मज्झ देसु रयणं पच्छा जं होउ तं होउ ॥ ७८ ॥
दत्तं चिंतारयणं तो तीए तस्स रयणवणिअस्स ।
सो निअगिहगमणत्थं संतुट्ठो वाहणे चडिओ ॥ ७९ ॥
पोअपएसनिविट्ठो वणिओ जा जलहिमज्झमायाओ ।
ताव य पुव्वदिसाए समुग्गओ पुण्णिमाचंदो ॥ ८० ॥

स तत्र रत्नद्वीपे संप्राप्त एकविंशतिक्षपणैः ।
आराधयति तां देवीं संतुष्टा सेदं भणति ॥ ७५ ॥
भो भद्र ! केन कार्येणाद्याराधिता त्वयाऽहम् ।
स भणति देवि ! चिन्तामणिकृत उद्यम एषः ॥ ७६ ॥
देवी भणति भो भो ! नास्ति तव कर्मैव शर्मकरम् ।
येनार्पयन्ति सुरा अपि च धनानि कर्मानुसारेण ॥ ७७ ॥
स भणति यदि मम कर्म भवेत्ततस्त्वां कस्मात् सेवे ? ।
तद् मह्यं देहि रत्नं पश्चाद् यद् भवतु तद् भवतु ॥ ७८ ॥
दत्तं चिन्तारत्नं ततस्तया तस्य रत्नवणिजे ।
स निजगृहगमनार्थं संतुष्टो वाहन आरूढः ॥ ७९ ॥
पोतप्रदेशनिविष्टो वणिग् यावज्जलधिमध्यमायातः ।
तावच्च पूर्वदिशि समुद्गतः पूर्णिमाचन्द्रः ॥ ८० ॥

---

१ क पवेत ।

तं चंदं दट्ठूणं निअचित्ते चिंतए स वाणियओ।
चिंतामणिस्स तेअं अहिअं अहवा मयंकस्स? ॥ ८१ ॥
इअ चिंतिऊण चिंतारयणं निअकरतले गहेऊणं।
निअदिट्ठीइ निरिक्खइ पुणो पुणो रयणमिंदुं च ॥ ८२ ॥
इअ अवलोअंतस्स य तस्स अभग्गेण करतलपएसा।
अइसुकुमालपुरालं रयणं रयणायरे पडिअं ॥ ८३ ॥
जलनिहिमज्झे पडिउं बहु बहु सोहंतएण तेणावि।
किं कहवि लब्भइ मणी सिरोमणी सयलरयणाणं? ॥ ८४ ॥
तह मणुअत्तं बहुविहभवभमणसएहिं कहकहवि लद्धं।
खणमित्तेणं हारइ पमायभरपरवसो जीवो ॥ ८५ ॥
ते धन्ना कयपुन्ना जे जिणधम्मं धरंति निअहिअए।
तेसिं चिअ मणुअत्तं सहलं सलहिज्जए लोए ॥ ८६ ॥

तं चन्द्रं दृष्ट्वा निजचित्ते चिन्तयति स वाणिजः।
चिन्तामणेस्तेजोऽधिकमथवा मृगाङ्कस्य? ॥ ८१ ॥
इति चिन्तयित्वा चिन्तारत्नं निजकरतले गृहीत्वा।
निजदृष्ट्या निरीक्षते पुनः पुना रत्नमिन्दुं च ॥ ८२ ॥
इत्यवलोकयतश्च तस्याभाग्येन करतलप्रदेशात्।
अतिसुकुमारप्रवरं रत्नं रत्नाकरे पतितम् ॥ ८३ ॥
जलनिधिमध्ये पतित्वा बहु बहु शोधयता तेनापि।
किं कथमपि लभ्यते मणिः शिरोमणिः सकलरत्नानाम् ॥ ८४ ॥
तथा मनुजत्वं बहुविधभवभ्रमणशतैः कथमपि लब्धम्।
क्षणमात्रेण हारयति प्रमादभरपरवशो जीवः ॥ ८५ ॥
ते धन्याः कृतपुण्या ये जिनधर्मं धरन्ति निजहृदये।
तेषामेव मनुजत्वं सफलं श्लाघ्यते लोके ॥ ८६ ॥

---

१ क सुरा–।

इअ देसणं सुणेउं सम्मत्तं जक्खिणीइ पडिवन्नं ।
कुमरेण य चारित्तं गुरुअं गुरुअंतिए गहिअं ॥ ८७ ॥
थेराणं पयमूले चउदसपुव्वीमहिज्जइ कुमारो ।
दुक्करतवचरणपरो विहरइ अम्मापिऊहिं समं ॥ ८८ ॥
कुमरो अम्मापियरो तिन्निवि ते पालिऊण चारित्तं ।
महसुक्के सुरलोए अवइन्ना मंदिरविमाणे ॥ ८९ ॥
सा जक्खिणीवि चइउं वेसालीए अ भमरभूवइणो ।
भज्जा जाया कमला नामेणं सच्चसीलधरा ॥ ९० ॥
भमरनरिंदो कमलादेवी अ दुवेवि गहिअजिणधम्मा ।
अंतसुहज्झवसाया तत्थेव य सुरवरा जाया ॥ ९१ ॥
इतश्च ।
रायगिहं वरनयरं वरनयरंगंतमंदिरं अत्थि ।
धणधन्नाइसमिद्धं सुपसिद्धं सयललोगम्मि ॥ ९२ ॥

इति देशनां श्रुत्वा सम्यक्त्वं यक्ष्या प्रतिपन्नम् ।
कुमारेण च चारित्रं गुरु गुर्वन्तिके गृहीतम् ॥ ८७ ॥
स्थविराणां पादमूले चतुर्दशपूर्वीमधीते कुमारः ।
दुष्करतपश्चरणपरो विहरत्यम्बापितृभ्यां समम् ॥ ८८ ॥
कुमारोऽम्बापितरौ त्रयोऽपि ते पालयित्वा चारित्रम् ।
महाशुक्रे सुरलोकेऽवतीर्णा मन्दिरविमाने ॥ ८६ ॥
सा यक्ष्यपि च्युत्वा वैशाल्यां च भ्रमरभूपतेः ।
भार्या जाता कमला नाम्ना सत्यशीलधरा ॥ ६० ॥
भ्रमरनरेन्द्रः कमलादेवी च द्वावपि गृहीतजिनधर्मौ ।
अन्तशुभाध्यवसायौ तत्रैव च सुरवरौ जातौ ॥ ६१ ॥
राजगृहं वरनगरं वरनयरङ्गन्मन्दिरमस्ति ।
धनधान्यादिसमृद्धं सुप्रसिद्धं सकललोके ॥ ६२ ॥

तत्थ य महिंदसिंहो राया सिंहुव्व अरिकरिविणासे।
नामेण जस्स समरंगणम्मि भज्जइ सुहडकोडी ॥ ९३ ॥
तस्स य कुम्मा देवी देवी इव रूवसंपया अत्थि।
विणयविवेगवियारप्पमुहगुणाभरणपरिकलिया ॥ ९४ ॥
विसयसुहं भुंजंताण ताणं सुक्खेण वच्चए कालो।
जह य सुरिंदसईणं अहवा जह वम्महरईणं ॥ ९५ ॥
अन्नदिणे सा देवी निअसयणिज्जम्मि सुत्तजागरिया।
सुरभवणं मणहरणं पिच्छइ सुमिणम्मि अच्छरिअं ॥ ९६ ॥
जाए पभायसमए सयणिज्जाउ उट्ठिऊण सा देवी।
रायसमीवं पत्ता जंपइ महुराहिं वग्गूहिं ॥ ९७ ॥
अज्ज ! अहं सुरभवणं सुमिणम्मी पासिऊण पडिबुद्धा।
एअस्स सुमिणगस्स य भविस्सइ को फलविसेसो ? ॥ ९८ ॥

तत्र च महेन्द्रसिंहो राजा सिंह इवारिकरिविनाशे।
नाम्ना यस्य समराङ्गणे भज्यते सुभटकोटिः ॥ ९३ ॥
तस्य च कूर्मा देवी देवीव रूपसंपदास्ति।
विनयविवेकविचारप्रमुखगुणाभरणपरिकलिता ॥ ९४ ॥
विषयसुखं भुञ्जानयोस्तयोः सुखेन व्रजति कालः।
यथा च सुरेन्द्रशच्योरथवा यथा मन्मथरत्योः ॥ ९५ ॥
अन्यदिने सा देवी निजशयनीये सुप्तजागृता।
सुरभवनं मनोहरणं पश्यति स्वप्न आश्चर्यम् ॥ ९६ ॥
जाते प्रभातसमये शयनीयादुत्थाय सा देवी।
राजसमीपं प्राप्ता जल्पति मधुराभिर्वाग्भिः ॥ ९७ ॥
अद्याहं सुरभवनं स्वप्ने दृष्ट्वा प्रतिबुद्धा।
एतस्य स्वप्नस्य च भविष्यति कः फलविशेषः ? ॥ ९८ ॥

---

१ कख –गरगा।

इअ सुणिअ हट्ठतुट्ठो राया रोमंचअंचिअसरीरो ।
निअमइअणुसारेणं साहइ एआरिसं वयणं ॥ ९९ ॥
देवि ! तुमं पडिपुन्ने नवमासे सड्ढसत्तदिणअहिए ।
बहुलक्खणगुणजुत्तं पुत्तं पाविहिसि जगनित्तं ॥ १०० ॥
इअ नरवइणो वयणं सुणिऊणं हट्ठतुट्टनिअहिअया ।
नरनाहअणुन्नाया सा जाया निअगिहं पत्ता ॥ १०१ ॥
तत्थ य कुमारजीवो देवाउं पालिऊण कुम्माए ।
उअरम्मि सुकयपुन्नो सरम्मि हंसव्व अवइन्नो ॥ १०२ ॥
रयणेण रयणखाणी जहेव मुत्ताहलेण सुत्तिउडी ।
तह तेणं गब्भेणं सा सोहग्गं समुव्वहइ ॥ १०३ ॥
गब्भस्सणुभावेणं धम्मागमसवणदोहलो तीसे ।
उप्पन्नो सुहपुन्नोदएण सोहग्गसंपन्नो ॥ १०४ ॥

इति श्रुत्वा हृष्टतुष्टो राजा रोमाञ्चाञ्चितशरीरः ।
निजमत्यनुसारेण कथयत्येतादृशं वचनम् ॥ ९९ ॥
देवि ! त्वं परिपूर्णायां नवमास्यां सार्धसप्तदिनाधिकायाम् ।
बहुलक्षणगुणयुक्तं पुत्रं प्राप्स्यसि जगन्नेत्रम् ॥ १०० ॥
इति नरपतेर्वचनं श्रुत्वा हृष्टतुष्टनिजहृदया ।
नरनाथानुज्ञाता सा जाया निजगृहं प्राप्ता ॥ १०१ ॥
तत्र च कुमारजीवो देवायुः पालयित्वा कूर्मायाः ।
उदरे सुकृतपुण्यः सरसि हंस इवावतीर्णः ॥ १०२ ॥
रत्नेन रत्नखानिर्यथैव मुक्ताफलेन शुक्तिपुटी ।
तथा तेन गर्भेण सा सौभाग्यं समुद्वहति ॥ १०३ ॥
गर्भस्यानुभावेन धर्मागमश्रवणदोहदस्तस्याः ।
उत्पन्नः शुभपुण्योदयेन सौभाग्यसंपन्नः ॥ १०४ ॥

---

१ घ –गमित्तं ।

तो तेणं नरवइणो छद्दंसणनाइणो नयरमज्झे ।
सद्दाविआ जणेहिं कुम्माए धम्मसवणकए ॥ १०५ ॥
ण्हाया कयबलिकम्मा कयकोउअमंगलाइविहिधम्मा ।
निअपुत्थयसंजुत्ता संपत्ता रायभवणम्मि ॥ १०६ ॥
कयआसीसपदाणा नरवइणा दत्तमाणसंमाणा ।
भद्दासणोवविट्ठा निअनिअधम्मं पयासंति ॥ १०७ ॥
इअरेसिं दंसणीण य धम्मं हिंसाइसंजुअं सुणिउं ।
जिणधम्मरया देवी अईव खेअं समावन्ना ॥ १०८ ॥
यतः,
ददातु दानं विदधातु मौनं वेदादिकं चापि विदांकरोतु ।
देवादिकं ध्यायतु नित्यमेव न चेद्दयां निष्फलमेव सर्वम् ॥
न सा दीक्षा न सा भिक्षा न तद् दानं न तत्तपः ।
न तद् ध्यानं न तद् मौनं दया यत्र न विद्यते ॥"
तो नरवइणाऽऽहूया जिणसासणसूरिणो महागुणिणो ।
जिणसमयतत्तसारं धम्मसरूवं परूवेंति ॥ १०९ ॥

ततस्तेन नरपतिना षड्दर्शनज्ञायिनो नगरमध्ये ।
शब्दायिता जनैः कूर्माया धर्मश्रवणकृते ॥ १०५ ॥
स्नाताः कृतबलिकर्माणः कृतकौतुकमङ्गलादिविधिधर्माः ।
निजपुस्तकसंयुक्ताः संप्राप्ता राजभवने ॥ १०६ ॥
कृताशीःप्रदाना नरपतिना दत्तमानसंमानाः ।
भद्रासनोपविष्टा निजनिजधर्मं प्रकाशयन्ति ॥ १०७ ॥
इतरेषां दर्शनिनां च धर्मं हिंसादिसंयुतं श्रुत्वा ।
जिनधर्मरता देव्यतीव खेदं समापन्ना ॥ १०८ ॥
ततो नरपतिनाऽऽहूता जिनशासनसूरयो महागुणिनः ।
जिनसमयतत्त्वसारं धर्मस्वरूपं प्ररूपयन्ति ॥ १०९ ॥

तथाहि;—

छज्जीवनिकायाणं परिपालणमेव विज्जए धम्मो ।
जेणं महव्वएसुं पढमं पाणाइवायवयं ॥ ११० ॥

उक्तं च दशवैकालिके;—

"तत्थिमं पढमं ठाणं महावीरेण देसिअं ।
अहिंसा निउणा दिट्ठा सव्वभूएसु संजमो ॥"

उपदेशमालायाम्;—

"छज्जीवनिकायदयाविवज्जिओ नेव दिक्खिओ न गिही ।
जइधम्माओ चुक्को चुक्कइ गिहिदाण धम्माओ ॥"

इअ मुणिवरवयणाइं सुणिउं घणगज्जिओवमाणाणि ।
देवीए मणमोरो परमसमुल्लासमावन्नो ॥ १११ ॥

पडिपुन्नेसु दिणेसुं तओ संपुन्नदोहला देवी ।
पुत्तरयणं पसूआ सुहलग्गे वासरम्मि सुहे ॥ ११२ ॥

षड्जीवनिकायानां परिपालनमेव विद्यते धर्मः ।
येन महाव्रतेषु प्रथमं प्राणातिपातव्रतम् ॥ ११० ॥
"तत्रेदं प्रथमं स्थानं महावीरेण देशितम् ।
अहिंसा निपुणा दिष्टा सर्वभूतेषु संयमः ॥"
"षड्जीवनिकायदयाविवर्जितो नैव दीक्षितो न गृही ।
यतिधर्माद् भ्रष्टो भ्रश्यति गृहेन्द्राणां धर्मात् ॥"
इति मुनिवरवचनानि श्रुत्वा घनगर्जितोपमानानि ।
देव्या मनोमोरः परमसमुल्लासमापन्नः ॥ १११ ॥
परिपूर्णेषु दिनेषु ततः संपूर्णदोहदा देवी ।
पुत्ररत्नं प्रसूता शुभलग्ने वासरे शुभे ॥ ११२ ॥

---

१ कघ नाणं ।

तत्र चावसरे—

"तिहां वज्जइ तूर सुतडयंत, गयणंगण गज्जइ गरुयरुंत ।
वरमंगल भुंगल भेरिसाद, नफेरी सुणीइ नव निनाद ॥
विरुदावलि बुल्लइं बंदिवृंद, चिरकाल चतुर नरनंद वृंद ।
वरकामिणि नच्चइ अइसुरम्म, इअ उच्छव हूओ पुत्तजम्मि ॥"

अम्मापिऊहिं तस्स य धम्मस्सुयदोहलाणुसारेण ।
नामं गुणाभिरामं पइट्ठिअं धम्मदेवुत्ति ॥ ११३ ॥
उल्लावणेण कुम्मापुत्तुत्ति पइट्ठिअं अवरनामं ।
इअ तस्स सत्थयाइं दुन्नि पसिद्धाइं नामाइं ॥ ११४ ॥
सो पंचहिं धाईहिं हत्था हत्थम्मि अंकओ अंके ।
गिण्हिज्जंतो कुमरो सव्वेसिं वल्लहो जाओ ॥ ११५ ॥
बावत्तरिं कलाओ सयमेव अहिज्जए सबुद्धीए ।
अज्झावओ अ नवरं संपत्तो तत्थ सक्खित्तं ॥ ११६ ॥

" तत्र वाद्यन्ते तूराणि सुताड्यमानानि, गगनाङ्गणे गर्जन्ति गुरुरुताः ।
वरमङ्गलभुङ्गलभेरीशब्दाः, नफेर्याः श्रूयन्ते नवनिनादाः ॥
बिरुदावलिं कथयति बन्दिवृन्दं, चिरकालं चतुरनरनन्दवृन्दम् ।
वरकामिन्यो नृत्यन्ति अतिसुरम्याः, इत्युत्सवो भूतः पुत्रजन्मनि ॥ "

अम्बापितृभ्यां तस्य च धर्मश्रुतदोहदानुसारेण ।
नाम गुणाभिरामं प्रतिष्ठितं धर्मदेव इति ॥ ११३ ॥
उल्लापनेन कूर्मापुत्र इति प्रतिष्ठितमपरनाम ।
इति तस्य सार्थके द्वे प्रसिद्धे नामनी ॥ ११४ ॥
स पञ्चभिर्धात्रीभिर्हस्ताद् हस्तेऽङ्काद‌ङ्के ।
गृह्यमाणः कुमारः सर्वेषां वल्लभो जातः ॥ ११५ ॥
द्वासप्तति कलाः स्वयमेवाधीते स्वबुद्ध्या ।
अध्यापकश्च केवलं संप्राप्तस्तत्र साक्षित्वम् ॥ ११६ ॥

किंतु

पुव्वभवंतरकयचेडबंधणुच्छलणाइकम्मवसा ।
सो वामणओ जाओ दुहत्थदेहप्पमाणधरो ॥ ११७ ॥
निरुवमरूवगुणेणं तरुणीजणमाणसाणि मोहिंतो ।
सोहग्गभग्गजुत्तो कमेण सो जुव्वणं पत्तो ॥ ११८ ॥
तारुण्णे सव्वेसिं विसयविगारा बहुप्पगारावि ।
सो पुण विसयविरत्तो कुम्मापुत्तो मुणिअतत्तो ॥ ११९ ॥
हरिहरबंभाइसुरा विसएहिं वसीकया य सव्वेवि ।
धन्नो कुम्मापुत्तो विसयावि वसीकया जेण ॥ १२० ॥
जं तेण पुव्वजम्मे सुचिरं परिपालिअं सुचारित्तं ।
तं तस्सवि तारुण्णे विसयविरत्तणं जायं ॥ १२१ ॥
अण्णदिणम्मि मुणीसरगुणिगज्जमाणं सुयं सुणंतस्स ।
कुमरस्स तस्स विमलं जाईसरणं समुप्पण्णं ॥ १२२ ॥

किन्तु—

पूर्वभवान्तःकृतचेटबन्धनोच्छालनादिकर्मवशात् ।
स वामनो जातो द्विहस्तदेहप्रमाणधरः ॥ ११७ ॥
निरुपमरूपगुणेन तरुणीजनमानसानि मोहयन् ।
सौभाग्ययुक्तः क्रमेण स यौवनं प्राप्तः ॥ ११८ ॥
तारुण्ये सर्वेषां विषयविकारा बहुप्रकारा अपि ।
स पुनर्विषयविरक्तः कूर्मापुत्रो ज्ञाततत्त्वः ॥ ११६ ॥
हरिहरब्रह्मादिसुरा विषयैर्वशीकृताश्च सर्वेऽपि ।
धन्यः कूर्मापुत्रो विषया अपि वशीकृता येन ॥ १२० ॥
यत् तेन पूर्वजन्मनि सुचिरं परिपालितं सुचारित्रम् ।
तत् तस्यापि तारुण्ये विषयविरक्तत्वं जातम् ॥ १२१ ॥
अन्यदिने मुनीश्वरगुण्यमानं श्रुतं शृण्वतः ।
कुमारस्य तस्य विमलं जातिस्मरणं समुत्पन्नम् ॥ १२२ ॥

जाईसरणगुणेणं संसारासारयं मुणंतस्स ।
खवगस्सेणि गयस्सवि सुक्कज्झाणं पवन्नस्स ॥ १२३ ॥
झाणानलेण कम्मिंधणनिवहं दुस्सहं दहंतस्स ।
केवलनाणमणंतं समुज्जलं तस्स संजायं ॥ १२४ ॥
जइ ताव चरित्तमहं गहेमि ता मज्झ मायतायाणं ।
मरणं हविज्ज नूणं सुअसोगविओगदुहिआणं ॥ १२५ ॥
तम्हा केवलकमलाकलिओ निअमायतायउवरोहा ।
चिट्ठइ चिरं घरच्चिअ स कुमारो भावचारित्ती ॥ १२६ ॥
कुम्मापुत्तसरिच्छो को पुत्तो मायतायपयभत्तो ।
जो केवलीवि सघरे ठिओ चिरं तयणुकंपाए ? ॥ १२७ ॥
कुम्मापुत्ता अन्नो को धन्नो जो समायतायाणं ।
बोहत्थं नाणीवि हु घरे ठिओऽनायवित्तीए ? ॥ १२८ ॥

जातिस्मरणगुणेन संसारासारतां जानतः ।
क्षपकश्रेणिगतस्य च शुक्लध्यानं प्रपन्नस्य ॥ १२३ ॥
ध्यानानलेन कर्मेन्धननिवहं दुस्सहं दहतः ।
केवलज्ञानमनन्तं समुज्ज्वलं तस्य संजातम् ॥ १२४ ॥
यदि तावच्चारित्रमहं गृह्णीयां ततो मम मातृतातयोः ।
मरणं भवेद् नूनं सुतशोकवियोगदुःखितयोः ॥ १२५ ॥
तस्मात् केवलकमलाकलितो निजमातृतातोपरोधात् ।
तिष्ठति चिरं गृह एव स कुमारो भावचारित्री ॥ १२६ ॥
कूर्मापुत्रसदृक्षः कः पुत्रो मातृतातपदभक्तः ।
यः केवल्यपि स्वगृहे स्थितश्चिरं तदनुकम्पया ? ॥ १२७ ॥
कूर्मापुत्रादन्यः को धन्यो यः स्वमातृतातयोः ।
बोधार्थं ज्ञान्यपि हि गृहे स्थितोऽज्ञातवृत्त्या ? ॥ १२८ ॥

गिहवाससंठिअस्सवि कुम्मापुत्तस्य जं समुप्पन्नं ।
केवलनाणमणंतं तं पुण भावस्स दुल्ललिअं ॥ १२९ ॥
भावेण भरहचक्की तारिससुद्धंतमज्झमल्लीणो ।
आयंसघरनिविट्ठो गिहीवि सो केवली जाओ ॥ १३० ॥
वंसग्गसमारूढो मुणिवरे केवि दट्ठु विहरंते ।
गिहिवेसइलापुत्तो भावेणं केवली जाओ ॥ १३१ ॥
आसाढभूइमुणिणो भरहेसरपिक्खणं कुणंतस्स ।
उप्पन्नं गिहिणोवि हु भावेणं केवलं नाणं ॥ १३२ ॥
मेरुस्स सरिसवस्स य जत्तिअमित्तं च अंतरं होइ ।
दव्वत्थयभावत्थयअंतरं तत्तिअं णेयं ॥ १३३ ॥
उक्कोसं दव्वत्थयं आराहिअ जाइ अच्चुअं जाव ।
भावत्थएण पावइ अंतमुहुत्तेण निव्वाणं ॥ १३४ ॥

गृहवाससंस्थितस्यापि कूर्मापुत्रस्य यत् समुत्पन्नम् ।
केवलज्ञानमनन्तं तत्पुनर्भावस्य दुर्ललितम् ॥ १२६ ॥
भावेन भरतचक्री तादृशशुद्धान्तमध्यमालीनः ।
आदर्शगृहनिविष्टो गृह्यपि स केवली जातः ॥ १३० ॥
वंशाग्रसमारूढो मुनिप्रवरान् कानपि दृष्ट्वा विहरतः ।
गृहिवेशैलापुत्रो भावेन केवली जातः ॥ १३१ ॥
आषाढभूतिमुनेर्भरतेश्वरप्रेक्षणकं कुर्वतः ।
उत्पन्नं गृहिणोऽपि हि भावेन केवलं ज्ञानम् ॥ १३२ ॥
मेरोः सर्षपस्य च यावन्मात्रं चान्तरं भवति ।
द्रव्यार्थकभावार्थकान्तरं तावज्ज्ञेयम् ॥ १३३ ॥
उत्कृष्टं द्रव्यार्थकमाराध्य यात्यच्युतं यावत् ।
भावार्थकेन प्राप्नोत्यन्तर्मुहूर्तेन निर्वाणम् ॥ १३४ ॥

अह मणुअखित्तमज्झे महाविदेहा हवंति पंचेव ।
इक्किक्कम्मि विदेहे विजया बत्तीसबत्तीसं ॥ १३५ ॥
बत्तीसपंचगुणिया विजया उ सयं हविज्ज सट्ठिजुअं ।
भरहेरवयक्खेवे सत्तरिसयं होइ खित्ताणि ॥ १३६ ॥
उक्कोसपए लब्भइ विहरंतजिणाण तत्थ सत्तरिसयं ।
इअ पासंगिअमुत्तं पक्कंतं तं निसामेह ॥ १३७ ॥
तत्थ य महाविदेहे सुपसिद्धे मंगलावईविजए ।
नगरी अ रयणसंचयनामा धणधन्नअभिरामा ॥ १३८ ॥
तीए देवाइच्चो चक्कधरो तेअविजिअआइच्चो ।
चउसट्ठिसहस्सरमणीरमणो परिभुंजए रज्जं ॥ १३९ ॥
अण्णद्दिणे विहरंतो जगदुत्तमनामधेअतित्थयरो ।
वरतरुनिअरपहाणे तीसुज्जाणे समोसरिओ ॥ १४० ॥

अथ मनुजक्षेत्रमध्ये महाविदेहा भवन्ति पञ्चैव ।
एकैकस्मिन् विदेहे विजया द्वात्रिंशद् द्वात्रिंशत् ॥ १३५ ॥
द्वात्रिंशत्पञ्चगुणिता विजयास्तु शतं भवेयुः षष्टियुतम् ।
भरतैरावतक्षेत्रे सप्ततिशतं भवति क्षेत्राणि ॥ १३६ ॥
उत्कृष्टपदे लभ्यते विहरज्जिनानां तत्र सप्ततिशतम् ।
इति प्रासङ्गिकमुक्तं प्रकान्तं तद् निशमयत ॥ १३७ ॥
तत्र च महाविदेहे सुप्रसिद्धे मङ्गलावतीविजये ।
नगरी च रत्नसंचयनामा धनधान्याभिरामा ॥ १३८ ॥
तस्यां देवादित्यश्चक्रधरस्तेजोविजितादित्यः ।
चतुःषष्टिसहस्ररमणीरमणः परिभुनक्ति राज्यम् ॥ १३९ ॥
अन्यदिने विहरञ्जगदुत्तमनामधेयतीर्थंकरः ।
वरतरुनिकरप्रधाने तस्या उद्याने समवसृतः ॥ १४० ॥

वेमाणिअजोइसवरभवणेहिं विनिम्मिअं समोसरणं ।
रयणज्जुणरुप्पमयप्पागारतिगेण रमणिज्जं ॥ १४१ ॥

सोऊण जिणागमणं चक्की चक्कुव्व दिणयरागमणं ।
संतुट्ठमणो वंदणकए समेओ सपरिवारो ॥ १४२ ॥

तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करिअ वंदिअ जिणिंदं ।
जहजुग्गम्मि पएसे कयंजली एस उवविट्ठो ॥ १४३ ॥

तत्तो भविअजणाणं भवसायरतारणिक्कतरणीए ।
धम्मं कहइ पहू सो सुहासमाणीए वाणीए ॥ १४४ ॥

भो भो सुणंतु भविआ ! कहमवि निगोअमज्झओ जीवो ।
निग्गंतूण भवेहिं बहुएहिं लहइ मणुअत्तं ॥ १४५ ॥

मणुअत्तेवि हु लद्धे दुलहं पाविज्ज खित्तमायरिअं ।
उप्पज्जंति अणेगे जं दस्सुमिलक्खुयकुलेसु ॥ १४६ ॥

वैमानिकज्योतिषवरभवनैर्विनिर्मितं समवसरणम् ।
रत्नार्जुनरूप्यमयप्राकारत्रिकेण रमणीयम् ॥ १४१ ॥

श्रुत्वा जिनागमनं चक्री चक्र इव दिनकरागमनम् ।
संतुष्टमना वन्दनकृते समेतः सपरिवारः ॥ १४२ ॥

त्रिरादक्षिणप्रदक्षिणं कृत्वा वन्दित्वा जिनेन्द्रम् ।
यथायोग्ये प्रदेशे कृताञ्जलिरेष उपविष्टः ॥ १४३ ॥

ततो भविकजनानां भवसागरतारणैकतरण्या ।
धर्मं कथयति प्रभुः स सुधासमानया वाण्या ॥ १४४ ॥

भो भोः शृण्वन्तु भविकाः ! कथमपि निगोदमध्यतो जीवः ।
निर्गत्य भवैर्बहुभिर्लभते मनुजत्वम् ॥ १४५ ॥

मनुजत्वेऽपि हि लब्धे दुर्लभं प्राप्नुयात्क्षेत्रमार्यम् ।
उत्पद्यन्तेऽनेके यद् दस्युम्लेच्छकुलेषु ॥ १४६ ॥

---

१ ब वंतर ।

आयरिअखित्तंमि हु पत्ते पडुइंदिअत्तणं दुलहं ।
पाएण कोवि दीसइ नरो न रोगेण रहिअतणू ॥ १४७ ॥

पत्तेवि पडुत्तणत्ते दुलहो जिणधम्मसवणसंजोगो ।
गुरू गुरुगुणिणो मुणिणो जेण न दीसंति सव्वत्थ ॥१४८॥

लद्धम्मि धम्मसवणे दुलहं जिणवयणरयणसद्दहणं ।
विसयकहपसत्तमणो घणो जणो दीसए जेण ॥ १४९ ॥

सद्दहणे संपत्ते किरिआकरणं सुदुल्लहं भणिअं ।
जेणं पमायसत्तू नरं करंतंपि वारेइ ॥ १५० ॥

यतः—

"प्रमादः परमद्वेषी प्रमादः परमो रिपुः ।
प्रमादो मुक्तिपूर्दस्युः प्रमादो नरकायनम् ॥"

ते धन्ना कयपुन्ना जेणं लहिऊण सव्वसामग्गिं ।
चइअ पमायं चारित्तपालगा जंति परमपयं ॥१५१॥

आर्यक्षेत्रेऽपि खलु प्राप्ते पटुविन्द्रियत्वं दुर्लभम् ।
प्रायेण कोऽपि दृश्यते नरो न रोगेण रहिततनुः ॥ १४७ ॥

प्राप्तेऽपि पटुत्वे दुर्लभो जिनधर्मश्रवणसंयोगः ।
गुरवो गुरुगुणा मुनयो येन न दृश्यन्ते सर्वत्र ॥ १४८ ॥

लब्धे धर्मश्रवणे दुर्लभं जिनवचनरत्नश्रद्धानम् ।
विषयकथाप्रसक्तमना घनो जनो दृश्यते येन ॥ १४६ ॥

श्रद्धाने संप्राप्ते क्रियाकरणं सुदुर्लभं भणितम् ।
येन प्रमादशत्रुर्नरं कुर्वन्तमपि वारयति ॥ १५० ॥

ते धन्याः कृतपुण्या ये लब्ध्वा सर्वसामग्रीम् ।
त्यक्त्वा प्रमादं चारित्रपालका यान्ति परमपदम् ॥ १५१ ॥

इअ सुणिय जिणुवएसं सम्मत्तं केवि केवि चारित्तं ।
भावेण देसविरइं पडिवन्ना केवि कयपुन्ना ॥ १५२ ॥

इत्थंतरे—

कमलाभमरद्दोणंदुदुमजीवा जे पुरा गया सुक्के ।
ते चविअ भरहखित्ते वेअड्ढे खेअरा जाया ॥ १५३ ॥

चउरोवि भुत्तभोगा चारणसमणंतिए गहिअचरणा ।
तत्थेव य संपत्ता जिणिंदमभिवंदिअ निविट्ठा ॥ १५४ ॥

ते दट्ठूणं पुच्छइ चक्कधरो धम्मचक्किणं नाहं ।
भयवं ! केऽमी चारणसमणा सुमणा कओ पत्ता ? ॥ १५५ ॥

ता जिणवरो पयंपइ नरिंद ! निसुणेहि चारणा एए ।
वेअड्ढभारहाओ समागया अम्ह नमणत्थं ॥ १५६ ॥

इति श्रुत्वा जिनोपदेशं सम्यक्त्वं केऽपि केऽपि चारित्रम् ।
भावेन देशविरतिं प्रतिपन्नाः केऽपि कृतपुण्याः ॥ १५२ ॥

अत्रान्तरे

कमलाभ्रमरद्रोणक्ष्माजीवा ये पुरा गताः शुक्रे ।
ते च्युत्वा भरतक्षेत्रे वैताढ्ये खेचरा जाताः ॥ १५३ ॥

चत्वारोऽपि भुक्तभोगाश्चारणश्रमणान्तिके गृहीतचरणाः ।
तत्रैव च संप्राप्ता जिनेन्द्रमभिवन्द्य निविष्टाः ॥ १५४ ॥

तान् दृष्ट्वा पृच्छति चक्रधरो धर्मचक्रिणं नाथम् ।
भगवन् ! केऽमी चारणश्रमणाः सुमनसः कुतः प्राप्ताः ? ॥१५५॥

ततो जिनवरः प्रजल्पति नरेन्द्र ! शृणु चारणा एते ।
वैताढ्यभारतात् समागता मम नमनार्थम् ॥ १५६ ॥

---

1 ख-घ द्दोणंदुम ।

पुच्छेइ चक्कवट्टी भयवं ! वेअड्ढभरहवासम्मि ।
किं कोवि अत्थि संपइ चक्की वा केवली वावि ? ॥ १५७ ॥
जंपइ जिणो न संपइ भरहे नाणी नरिंद ! चक्की वा ।
किंपुण कुमापुत्तो गिहवासे केवली अत्थि ॥ १५८ ॥
चक्कधरो पडिपुच्छइ भयवं ! किं केवली घरे वसइ ? ।
कहइ पहू निअअम्मापिउपडिबोहाय सो वसइ ॥ १५९ ॥
पुच्छंति चारणा ते भयवं ! अम्हाण केवलं अत्थि ? ।
पहुणा कहिअं तुम्भंपि केवलं अत्थि अचिरेणं ॥ १६० ॥
सामिअ ! सिवपुरगामिअ ! अम्हाणं केवलं कया अत्थि ? ।
इअ कहिए जगदुत्तमनामजिणिंदो समुद्दिसइ ॥ १६१ ॥
जइआ कुम्मापुत्तो तुम्हाणं कहिस्सई सयं चेव ।
महसुक्कमंदिरकहं तइआ भो ! केवलं अत्थि ॥ १६२ ॥

पृच्छति चक्रवर्ती भगवन् ! वैताढ्यभरतवर्षे[1] ।
किं कोऽप्यस्ति संप्रति चक्री वा केवली वापि ? ॥ १५७ ॥
जल्पति जिनो न संप्रति भरते ज्ञानी नरेन्द्र ! चक्री वा ।
किन्तु कूर्मापुत्रो गृहवासे केवल्यस्ति ॥ १५८ ॥
चक्रधरः प्रतिपृच्छति भगवन् ! किं केवली गृहे वसति ? ।
कथयति प्रभुर्निजाम्बापितृप्रतिबोधाय स वसति ॥ १५९ ॥
पृच्छन्ति चारणास्ते भगवन् ! अस्माकं केवलमस्ति ? ।
प्रभुणा कथितं युष्माकमपि केवलमस्त्यचिरेण ॥ १६० ॥
स्वामिन् ! शिवपुरगामिन् ! अस्माकं केवलं कदाऽस्ति ? ।
इति कथिते जगदुत्तमनामजिनेन्द्रः समुद्दिशति ॥ १६१ ॥
यदा कूर्मापुत्रो युष्माकं कथयिष्यति स्वयमेव ।
महाशुक्रमन्दिरकथां तदा भोः ! केवलमस्ति ॥ १६२ ॥

---

१ कच गिरिवा- ।

इअ सुणिअ सुणिअतत्ता तिगुत्तिगुत्ता जिणं नमंसित्ता।
तस्स समीवे पत्ता चउरो चिट्टंति तुसिणीआ ॥ १६३ ॥
ते ताव तेण वुत्ता भद्दा ! तुज्झं जिणेण नो[१] कहिअं।
महसुक्के जं मंदिरविमाणसुक्खं समणुभूअं ॥ १६४ ॥
इअ वयणसवणसंजायजाइसरणेण चारणा चउरो।
संभरिअपुव्वजम्मा ते खवयस्सेणिमारूढा ॥ १६५ ॥

क्षपकश्रेणिक्रमः पुनरयम् ;—

अण० मिच्छ मीस सम्मं अट्ठ नपुंसित्थिवेअ छक्कं च।
पुमवेअं च खवेई कोहाईए अ संजलणे ॥ १६६ ॥
गइआणुपुव्वि दो दो जाईनामं च जाव चउरिंदी।
आयावं उज्जोअं थावरनामं च सुहुमं च ॥ १६७ ॥
साहारणमपज्जत्तं निद्दानिद्दं च पयलपयलं च।
थीणं खवेइ ताहे अवसेसं जं च अट्ठण्हं ॥ १६८ ॥

इति श्रुत्वा ज्ञाततत्त्वास्त्रिगुप्तिगुप्ता जिनं नमस्यित्वा।
तस्य समीपे प्राप्ताश्चत्वारस्तिष्ठन्ति तूष्णीकाः ॥ १६३ ॥
ते तावत् तेनोक्ता भद्राः ! युष्माकं जिनेन नो कथितम्।
महाशुक्रे यद् मन्दिरविमानसौख्यं समनुभूतम् ॥ १६४ ॥
इति वचनश्रवणसंजातजातिस्मरणेन चारणाश्चत्वारः।
संस्मृतपूर्वजन्मानस्ते क्षपकश्रेणिमारूढाः ॥ १६५ ॥
अनं[२]० मिथ्यात्वं मिश्रं सम्यक्त्वमष्ट नपुंसकस्त्रीवेदौ षट्कं च।
पुंवेदं च क्षपयति क्रोधादिकांश्च संज्वलनान् ॥ १६६ ॥
गत्यानुपूर्व्यौ द्वे द्वे जातिनाम च यावच्चतुरिन्द्रियम्।
आतापमुद्द्योतं स्थावरनाम च सूक्ष्मं च ॥ १६७ ॥
साधारणमपर्याप्तं निद्रानिद्रां च प्रचलाप्रचलां च।
स्त्यानर्द्धिं क्षपयति तदाऽवशेषं यच्चाष्टानाम् ॥ १६८ ॥

---

१ क तो। २ अन० इति अन्तानुबन्धिकषायचतुष्कस्य संक्षिप्तरूपम् (पञ्चम-कर्मग्रन्थस्य ९९-१०० गाथे अत्रार्थे द्रष्टव्ये।)

वीसमिऊण निअट्टो दोहिं समएहिं केवले सेसे ।
पढमे निद्दं पयलं नामस्स इमाउ पयडीउ ॥ १६९ ॥
देवगइआणुपुव्वी विउव्विसंघयणपढमवज्जाइं ।
अन्नयरं संठाणं तित्थयराहारनामं च ॥ १७० ॥
चरमे नाणावरणं पंचविहं दंसणं चउविगप्पं ।
पंचविहमंतरायं खवइत्ता केवली होइ ॥ १७१ ॥
इअ खवगसेणिपत्ता समणा चउरोवि केवली जाया ।
ते गंतूण जिणंते केवलिपरिसाय आसीणा ॥ १७२ ॥
तत्थुवविट्ठो इंदो पुच्छइ जगदुत्तमं जिणाधीसं ।
सामिअ ! इमेहिं तुम्भे न वंदिआ हेउणा केण ? ॥१७३॥
कहइ पहू एएसिं कुम्मापुत्ताउ केवलं जायं ।
एएण कारणेणं एएहिं न वंदिआ अम्हे ॥ १७४ ॥

विश्रम्य निवृत्तो द्वयोः समययोः केवले शेषयोः ।
प्रथमे निद्रां प्रचलां नाम्न इमाः प्रकृतीः ॥ १६९ ॥
देवगत्यानुपूर्व्यौ वैक्रियप्रथमसंहननवर्जम् ।
अन्यतरत्संस्थानं तीर्थंकराहारनामनी च ॥ १७० ॥
चरमे ज्ञानावरणं पञ्चविधं दर्शनं चतुर्विकल्पम् ।
पञ्चविधमन्तरायं क्षपयित्वा केवली भवति ॥ १७१ ॥
इति क्षपकश्रेणिप्राप्ताः श्रमणाश्चत्वारोऽपि केवलिनो जाताः ।
ते गत्वा जिनान्तिके केवलिपरिषद्यासीनाः ॥ १७२ ॥
तत्रोपविष्ट इन्द्रः पृच्छति जगदुत्तमं जिनाधीशम् ।
स्वामिन् ! एभिर्यूयं न वन्दिता हेतुना केन ? ॥ १७३ ॥
कथयति प्रभुरेतेषां कूर्मापुत्रात् केवलं जातम् ।
एतेन कारणेनैभिर्न वन्दिता वयम् ॥ १७४ ॥

पुच्छइ पुणोवि इंदो कइआ एसो महव्वई भावी ? ।
पहुणाइट्ठं सत्तमदिणस्स तइअम्मि पहरम्मि ॥ १७५ ॥
इअ कहिऊण निउत्तो जगदुत्तमजिणवरो दिणयरुव्व ।
तमतिमिराणि हरंतो विहरंतो महिअले जयइ ॥ १७६ ॥
तत्तो कुम्मापुत्तो गिहत्थवेसं विमुत्तु महसत्तो ।
गिण्हइ मुणिवरवेसं सविसेसं निज्जिअकिलेसं ॥ १७७ ॥
सुरविहिअकणयकमले अमले समलेवरहिअनिअचित्तो ।
आसीणो सो केवलिपवरो धम्मं परिकहेइ ॥ १७८ ॥
तथाहि:—
दाणतवसीलभावणभेआ चउरो हवंति धम्मस्स ।
तेसुवि भावो परमो परमोसहमसुहकम्माणं ॥ १७९ ॥
दाणाणमभयदाणं नाणाण जहेव केवलं नाणं ।
झाणाण सुक्कझाणं तह भावो सव्वधम्मेसु ॥ १८० ॥

पृच्छति पुनरपीन्द्रः कदैष महाव्रती भावी ? ।
प्रभुणाऽऽदिष्टं सप्तमदिनस्य तृतीये प्रहरे ॥ १७५ ॥
इति कथयित्वा निवृत्तो जगदुत्तमजिनवरो दिनकर इव ।
तमस्तिमिराणि हरन् विहरन् महीतले जयति ॥ १७६ ॥
ततः कूर्मापुत्रो गृहस्थवेशं विमुच्य महासत्त्वः ।
गृह्णाति मुनिवरवेशं सविशेषं निर्जितक्लेशम् ॥ १७७ ॥
सुरविहितकनककमलेऽमले समलेपरहितनिजचित्तः ।
आसीनः स केवलिप्रवरो धर्मं परिकथयति ॥ १७८ ॥
दानतपःशीलभावनाभेदाश्चत्वारो भवन्ति धर्मस्य ।
तेष्वपि भावः परमः परमौषधमशुभकर्मणाम् ॥ १७९ ॥
दानानामभयदानं ज्ञानानां यथैव केवलं ज्ञानम् ।
ध्यानानां शुक्लध्यानं तथा भावः सर्वधर्मेषु ॥ १८० ॥

गिहवासेवि वसंता भव्वा पावंति केवलं नाणं ।
भावेण मणहरेणं इत्थ य अम्हे उदाहरणं ॥ १८१ ॥
इअ देसणं सुणित्ता अवगयतत्ता अ मायपिअरोवि ।
परिपालिअचारित्ता वरसत्ता सुगइं पत्ता ॥ १८२ ॥
अन्नेवि बहुअभविआ आयन्निअ केवलिस्स वयणाइं ।
सम्मत्तं च चरित्तं देसचरित्तं च पडिवन्ना ॥ १८३ ॥
इअ बोहिअबहुअनरो कुम्मापुत्तो स केवलिप्पवरो ।
केवलिपरिआयं पालिऊण सुचिरं सिवं पत्तो ॥ १८४ ॥
कुम्मापुत्तचरित्तं वेरग्गकरं सुणेइ जो भविओ ।
सो सव्वपावरहिओ अणंतसुहभायणं हवइ ॥ १८५ ॥

सिरिहेमविमलसुहगुरुसिरिजिणमाणिक्कसीसराएण ।
रइअं पगरणमेअं वाइज्जंतं चिरं जयउ ॥ १८६ ॥
॥ इति श्रीकूर्मापुत्रकथानकं संपूर्णम् ॥

गृहवासेऽपि वसन्तो भव्याः प्राप्नुवन्ति केवलं ज्ञानम् ।
भावेन मनोहरेणात्र च वयमुदाहरणम् ॥ १८१ ॥
इति देशनां श्रुत्वाऽवगततत्त्वौ च मातृपितरावपि ।
परिपालितचारित्रौ वरसत्त्वौ सुगतिं प्राप्तौ ॥ १८२ ॥
अन्येऽपि बहुभविका आकर्ण्य केवलिनो वचनानि ।
सम्यक्त्वं च चारित्रं देशचारित्रं च प्रतिपन्नाः ॥ १८३ ॥
इति बोधितबहुनरः कूर्मापुत्रः स केवलिप्रवरः ।
केवलिपर्यायं पालयित्वा सुचिरं शिवं प्राप्तः ॥ १८४ ॥
कूर्मापुत्रचरित्रं वैराग्यकरं शृणोति यो भविकः ।
स सर्वपापरहितोऽनन्तसुखभाजनं भवति ॥ १८५ ॥

श्रीहेमविमलशुभगुरुश्रीजिनमाणिक्यशिष्यराजेन ।
रचितं प्रकरणमेतद् वाच्यमानं चिरं जयतु ॥ १८६ ॥